

Честит Ден на народните будители!

В този брой на СЛЕД-И напомниме за читалищата като институция, която пробужда духа и народността. Първите български читалища се появяват през Възраждането около 1856–1860 г. Те възникват като самоорганизирани общности на будни граждани – учители, свещеници, търговци и занаятчии, които целят просвещение на народа и съхранение на българската култура. През Възраждането читалищата са центрове на образование и книжовност. След Освобождението стават официално признати обществени институции. Изпълняват просветна, културна и социална функция: там се организират театри, курсове, празници, помещават се библиотеки и читателски клубове. В по-ново време читалищата са културни домове, поддържат фолклора, занаятите, местните традиции и стават средище на духовния живот.

Началото на октомври (2025 г.) в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ се проведе конференция на тема „Читалище и време“. Към днешна дата Съюзът на народните читалища инициира създаването на общонационален комитет с известни личности – политици, актьори, музиканти, професори и лектори, в подкрепа на читалищното дело. Очевидно е желанието на хората, работещи в тази възрожденска институция, да обновяват и осъвременяват своята дейност.

СЛЕД-И напомня за българските читалища и възможностите на младите хора да са част от една институция, съхранила българското национално самосъзнание.

Разгледайте, интерактивната карта на учениците с топосите, които ни отвеждат към читалища в отделни български градове. Прочетете, кратките разкази на ученици от ЕГ „Гео Милев“, Добрич, напомнящи ни за добруджанските будители: Адриана Будевска и Анастас Петров.

Дияна Боева, Мария Кирилова, Емилия Стефанова, Маргарита Мартинова

Съюз на народните читалища

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

unesco

Център под егидата на ЮНЕСКО

Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО

ТЕМАТИЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
ЧИТАЛИЩЕ И ВРЕМЕ

ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИ АСПЕКТИ НА НАЧАЛОТО

10.30 ч., 2 октомври 2025 г.,
Национална библиотека
„Св. св. Кирил и Методий“,
гр. София

Читалищата днес

История. Първите подобни форми на народна самодейност възникват през 1856 г. в Свищов, Лом и Шумен.

На 30 януари 1856 г. в Свищов е основано първото българско читалище от Димитър Начович, Христати Филчов, Емануил Васкидович и Георги Владикин. Димитър Маринов разказва в своите спомени и статии, че още с отварянето на училището в Лом през 1848 г., над една от вратите на училищните стаи, в които се намирала библиотеката, Кръстьо Пишурка поставя надпис „Читалище“. Постепенно в стаята започват да прииждат не само ученици и граждани, но и чужденци. През 1856 г. читалището се мести в собствена сграда и се нарича „Постоянство“. Същата година през пролетта Сава Доброплодни създава в Шумен третото българско читалище, което днес се нарича Народно читалище „Добри Войников – 1856“. По времето на Българското възраждане работят над 130 читалища, благодарение на усилията на по-заможни и просветени възрожденци.

Читалището е уникална българска културна институция, съхранила традициите, образованието и обществената активност повече от 150 години. То има потенциал да бъде център на гражданското общество и социалната промяна, особено в по-малките населени места.

Законът за народните читалища (1996) утвърждава читалищата като организации с нестопанска цел с право на държавна/общинска субсидия и самостоятелна дейност. Изследователите обобщават някои от проблемите на читалищата днес, като ги свързват с липса на управленски капацитет и нагласи за по-голяма зависимост от държавата. Изтъква се, че липсата на фонд „Читалищно дело“ ограничава финансовата независимост на тези културни средища, а липсата на висококвалифицирани кадри, особено в по-малки населени места, спират развитието им.

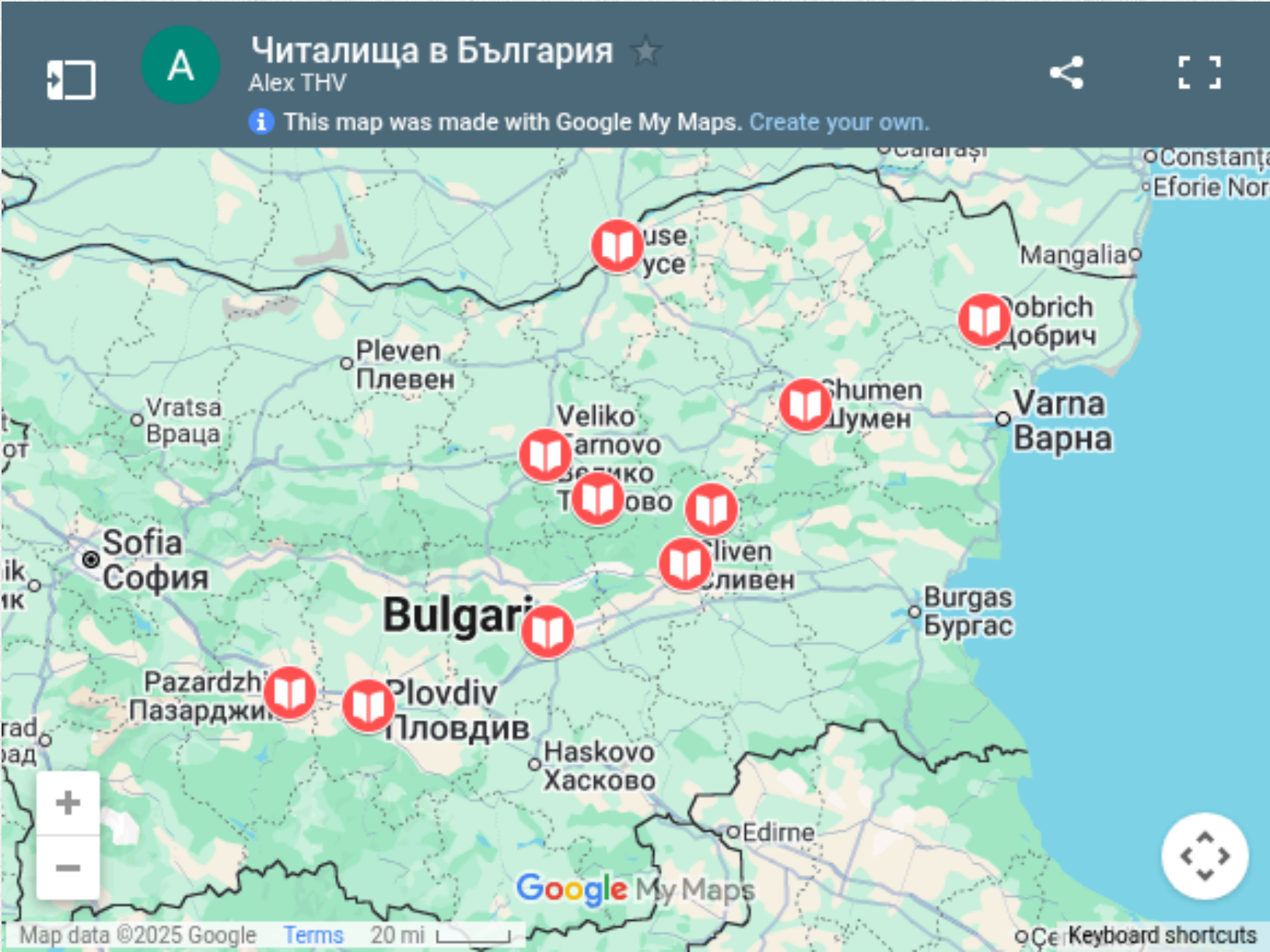
Някои дейности на читалищата. Библиотеки – често единствен културен център по места. Любителско творчество – танцови, певчески, театрални и художествени формации. Краеведска дейност и музейни сбирки – събират и популяризират знания за родния край. Допълнителни дейности и проекти – включително социални, образователни и екологични инициативи.

Младото поколение в читалището. Наблюдава се тенденция към създаване на младежки и студентски читалища, които въвеждат иновативни практики. Читалището запазва своята ключова роля като носител на културната памет и социална ангажираност, но за да бъде устойчива ролята им, е необходимо: обновяване на материалната база и кадрите; по-широко участие на млади хора; ефективно управление и проектно финансиране; адаптация към съвременните информационни и социални реалности.

Читалищата днес

Интерактивната карта е създадена от ученици от ИУЧ 12 клас география и икономика с преподавател Емилия Стефанова

Йордан Йовков	1870	гр. Добрич
Паисий Хилендарски	1870	гр. Балчик
Слънце	1871	с. Крапец
Д-р Йосиф Йосифов	1884	с. Карапелит
Съгласие	1890	гр. Каварна
Димитър Дончев	1893	гр. Тервел
Зора	1894	гр. Шабла
Йордан Драгнев	1894	с. Крушари
Христо Ботев	1895	с. Богдан
Пробуда	1896	с. Победа
Димитър Минчев	1896	с. Паскалево
Йордан Йовков	1896	с. Красен
Свобода	1897	с. Гурково Балчик
Св. Св. Кирил и Методий	1897	с. Пчеларово
Отец Паисий	1897	с. Спасово
Пробуждане	1898	с. Ломница
Дружба	1898	с. Дуранкулак
Просвета	1900	с. Соколово
Св. Св. Кирил и Методий	1900	с. Фелдфебел Денково
Отец Паисий	1901	с. Езерец

Източник: <https://chitalishta.com/regions>

1. „Измисли театър“ в къщата на Адриана Будевска в Добрич

Текстът на Никол е част от курса по творческо писане за учебната 2024–2025 г. в ЕГ „Гео Милев“, ръководител е Дияна Боева. Написан е след посещение в къщата на Адриана Будевска, родена в Добрич. Българска актриса, един от основоположниците на професионалния театър в България. Тя е смятана за една от големите български изпълнителки на трагични роли. От 1906 до 1926 година играе само в Народния театър. Неин съпруг е Христо Ганчев – един от създателите на българския професионален театър.

На гости на малката Адриана Из дневника на Н.

Годината е 1889. Една обикновена събота, топъл септемврийски следобед и хора, събрали се във всеки двор да се веселят. Аз и моята приятелка се запътваме към къщата на Адриана, където ще прекараме остатъка от деня си в игра, както винаги. Тя е необикновено момиче и винаги съм се възхищавала на таланта и добротата ѝ.

След около десет минути вървене, вече сме пред малката дървена порта, която е завързана за част от оградата с едно клонче и влизането вътре е много лесно. Винаги съм се чудила как цялото ѝ семейство живее без никакво притеснение тук и не се страхува от кражби.

С приятелката ми влизаме в двора, завързваме пак клончето и още на секундата се присъединяваме към групичката от деца, играещи с топка. Освен тях има разпръснати и други наши приятели из целия двор, които рисуват, бягат, пеят и т.н. Този дом е центърът на забавленията в нашия град и това се дължи единствено на Адриана. Всеки път тя успява да измисли най-интересните игри, които се помнят дълго.

Почти е надвечер и вече сме малко изморени, но сме си запазили малко сили за любимото ни нещо – измисленият от нас театър. Играем на това постоянно и всеки път има различни истории, различни роли, сценарий, облекла. Е, разбира се, че с подръчни материали и който каквото е донесъл от къщи. Събрали сме се на дървените столчета близо до входната врата на малката къщичка и чакаме Адриана да излезе с написания сценарий и с готова история. Сред нас тя е най-добрата в създаване на интересни неща...

След известно време тя излиза облечена с малка, току-що изгладена бяла рокля, две опашки вързани с панделки, лачени черни обувки, няколко листа хартия и широка усмивка. По-рано тя също игра и беше, както всички нас – мръсна, в пръст, в рани, с рошава коса, но явно се освежила, Адриана държи на външния си вид. Така де, сяда при нас и започва да разпределя роли, да чете по сценария.

Днес постановката ни се казва „Падащи звезди“. Идеята е всеки от нас да се катери по малкото хълмче, което се намира точно зад къщата на Адриана и да се опитва да „хване“ някоя звезда, след това да я занесе при кралицата на небето. Нейна е волята.

Не ми се разказват повече подробности за днешния театър, защото се натъквам. Утре Адриана заминава за София, където ще продължи нататък. Надявам се, че това е правилният път за нея. Аз съм на 11 години все още.

Изчистваме всичко из дворчето, събираме се всички деца и освен нас идват и други. Събираме се в полукръг и всеки ѝ подарява нещо за спомен, пожелава ѝ нещо и си казваме довиждане. Тръгваме обратно.

25 години по-късно...

Скъпата ми приятелка Адриана...

Никол Николова – 11 „В“

2. Коя е тази балерина?

Графиката на Петър Далчев откриваме на сайта на РИМ – Добрич

Текстовете са част от курса по творческо писане в ЕГ „Гео Милев“ с ръководител Дияна Боева за учебната 2024–2025 г. Графиката на Петър Дачев е налична на сайта на РИМ – Добрич. Пишем по графиката на Петър Дачев (1898–1968), споделя г-жа Боева, а мислим за брат му, основоположника на българския балет Анастас Петров (1899–1978), роден в гр. Добрич, завършил класически танц в Берлин. Работи с балетмайстора Макс Терпис, представител на немската пластична школа. На върха на славата си Петров се завръща в България с идеята да създаде балетен театър и у нас. Преживява всички затруднения и постига своето – събира трупа от 23-ма танцьори и поставя балета „Копелия“ от Лео Делиб на 22 февруари 1928 г. на сцената на Софийската опера.

Тя е момиче, чието сърце бие в ритъм, който препуска из тялото ѝ. Мечтае и танцува, родена е затова. Грациозна е, нейната плът и кръв са овързани заедно – позволяват ѝ да танцува истински. Всеки копнеж и отдаденост я задвижват, превръщат я в изящество. Тя знае коя е, какво иска и как да го постигне. Защо танцува? Сигурно заради светлината, която изпълва сърцето ѝ. Чрез танца душата ѝ иска да бъде призната и свободна. Всички желаем това. Момичето е олицетворение на страстта, пламтяща дълбоко, която не може да се събере в няколко обикновени думи.

Красимира Матеева, 12 „а“

Тя няма име. Има само спомен за дясната си ръка, счупена при силно завъртане наляво. Подхлъзна се и падна. Слагаше трикото и полата си точно преди маестрото да се появи в залата. Огъваше китки напред-назад. Не искаше да връзва косите си, дойдоха към очите ѝ, така се озова на пода. Бинтоваха китката ѝ. Раменете ѝ до ден-днешен стояха изправени. Привила гръбнак от работа, стъпваше леко по пясъка, където от сутрин до вечер носеше кафе и сок, добре, че беше само лятото.

Дияна Боева – учител по български език и литература

